

A szellemi hadviselés éve

A 2014-es esztendő – hacsak nem kezd el aratni a fekete halál (az ebola) és a nagyhatalmak ármánykodásai nem sodorják házánkat egy újabb gyilkos háborúba – a szellemi hadviselés éveként vonul be a krónikákba. 2014 az az év, amikor a devizahitelesek érdekeiért eddig elszigetelten és magányosan küzdő ügyvédek végre megkapják a régóta esedékes állami háttértámogatást. Elefántcsonttoronyának magasából letekintve mostanra ismerte fel ugyanis az igazságszolgáltatás és a kormányzat, hogy a társadalmat és a gazdaságot szó szerint romba döntő, tömeges méretű járványt, vagyis az úgynevezett devizaalapú, illetve devizában nyilvántartott kölcsönöket nemcsak a gazdaság talpra állítása, hanem a nemzet megmaradása végett is sürgősen meg kell fékeznie. A szórványos határincidensek és az előőrsök összecsapásait követően tehát felsorakoztak a fő seregek, hogy megvívják azt a totális és abszolút, de persze hadüzenet nélküli háborút, melynek végső ütközetei vélhetően nem a hazai bíróságok, hanem nemzetközi jogi fórumok előtt zajlanak majd.

Az árfolyamkockázat és annak áthárítása mint szerződéses fő szolgáltatás

A drámai és szándékoltan apokaliptikus hangvételű bevezető után azonban térjünk mindjárt a lényegre, vagyis arra, hogy a devizaalapú, illetve devizában nyilvántartott kölcsönzés mint szerződéses konstrukció, vagyis az állítólagos devizaárfolyam-kockázat fogyasztóra történő teljes körű áthárítása alappal és eredményesen támadható-e. E körben a Kúria 2/2014. PJE számú jogegységi határozata (továbbiakban: jogegységi határozat) a devizaalapú hitelezés időszakában hatályos 1959. évi IV. törvény (Ptk.) 209.§ (5) bekezdésére hivatkozással akként foglal állást, hogy – mivel az árfolyamkockázat-áthárítás a kölcsönszerződések fő szolgáltatásának minősül – e vonatkozásban a tisztességtelenség kérdése nem vizsgálható.

A jogegységi határozat kétségtől mentesen mérföldkövet jelent az árfolyamrés és az általános szerződési feltételek, illetve az egyedileg meg nem tárgyalta szerződési feltételek tisztességtelensége tekintetében, különösen azért is, mert a jogegységi hatá-

Stratégiák és know-how-k a devizahiteles-perekben

Fiktív kockázat

Ekkor vala, hogy az fenevad kimerészkedett az barlangjából, és kiölté nyelvét a világra.

Az elmúlt években – a pénzügyi felügyelet teljes közönyétől kísérve – sok időt fordítottam arra, hogy a devizahitelesek képviselőjében és védelmében ütőképes jogi stratégiákat, illetőleg mások által is használható módszertant munkáljak ki. Tettem ezt annak szem előtt tartásával, hogy a devizaárfolyam-kockázat és ennek fogyasztóra való áthárítása egy olyan – minden gátlást nélkülöző – pénzügyi fikció (erre utal, még ha költői túlzással is, a mottóban olvasható parafrázisom), amely nemcsak a devizahitelesek létét fenyegeti, hanem megrendítheti az előnytelen nemzetközi szerződésekkel gúzsba kötött magyar államot is. Most, hogy a magyar kormány is érzékeli a probléma súlyát, és saját eszköztárával is törekszik az igazságosság és törvényesség helyreállítására, úgy érzem, érdemes megosztani tapasztalataimat a szakmai közvéleménnyel abban a reményben, hogy a jelen dolgozat tartalma a gyakorlatban is hasznosnak bizonyulhat, és – a csillagok jelen állása szerint – végül több lesz, mint pusztán monológ.

Dr. Palotás Csongor ügyvéd, Budapest

rozat alapján a korábbi végtörlesztők is eredménnyel perelhetnek, annak ellenére hogy az ő szerződéseikre a devizahiteles-törvény hatálya (részletesen lásd a 4. pontban) nem terjed ki. Ettől függetlenül azonban az árfolyamkockázat-áthárításra nézve a jogegységi határozat megállapítá-

sai vitathatók. Álláspontom szerint ugyanis bármely pénzkölcsönszerződés fő szolgáltatása az, hogy a hatósági engedéllyel rendelkező, pénzügyi szolgáltatás nyújtására jogosult pénzintézet meghatározott pénznemben kölcsönt ad az adósnak, aki-nek az adott kölcsönt meghatározott időn

belül kamatostul vissza kell fizetnie a kölcsönadó részére. E körben a fogyasztó és maga a szerződés felek általi teljesítése szempontjából közömbös az, hogy az adott kölcsönösszeget a pénzügyi milyen forrásból, milyen költségvonzatokkal és milyen kockázatok mellett nyújtja, ez utóbbi körülmények ugyanis a pénzügyi belső üzleti kockázatának részét képezik, s mint ilyenek bizonyos fokig, vagyis tisztességes mértékű kamat kikötése útján valóban átháríthatók a fogyasztóra, de a szerződés jellegét és minőségét meghatározó fő szolgáltatásnak semmiképpen sem minősülnek.

Az árfolyamkockázat feltárása

Saját, legalábbis első látásra bevezetetlennek tűnő jogi erődítményén azonban a Kúria nyitott egy kiskaput annak kimondásával, hogy a tisztességtelenség akkor vizsgálható és állapítható meg, ha az általánosan tájékozott, ésszerűen figyelmes és körültekintő, átlagos fogyasztó (a továbbiakban: fogyasztó) számára annak tartalma a szerződéskötéskor – figyelemmel a szerződés szövegére, valamint a pénzügyi intézménytől kapott tájékoztatásra is – nem volt világos, nem volt érthető. E tömör meghatározást nyilván tovább árnyalja és részletezi majd a kialakuló joggyakorlat, tehát ennek tényleges tartalma, illetve jelentősége később válik igazán kézzelfoghatóvá. Mintegy megelőlegezve a jövőbeni esetjogot, és a saját ügyekből merítve a példákat, az alábbiakban felsorolok néhány olyan tényezőt, amelyek álláspontom szerint az árfolyam-kockázati tájékoztatás tisztességességét önmagukban, azaz külön-külön is kizárják.

Nem felel meg tehát a tisztességesség, vagyis a világos, érthető és részletes kockázatfeltárás követelményének az árfolyam-kockázati felvilágosítás, illetve a kölcsönszerződés, ha

- még utalás szintjén sem határozza meg a devizaárfolyam-kockázat fogalmát, vagyis egyáltalán nem tér ki arra, hogy a devizaárfolyam-kockázatból fakadóan a felperes kölcsönszerződéssel kapcsolatos pénzügyi terhei (a mindenkori törlesztőrészek összege) emelkedhetnek;
- a devizaárfolyam-kockázatra vonatkozó felvilágosítás még hozzávetőlegesen

sem jelzi a devizaárfolyam-kockázat mértékét, vagyis azt, hogy a devizaárfolyam-kockázatból származóan a felperes kölcsönszerződéssel kapcsolatos pénzügyi terhei (a mindenkori törlesztőrészek összege) milyen mértékben, illetve milyen valószínűséggel növekedhetnek (pl. két-, akár háromszoros növekmény lehetősége, illetve a tárgyi kölcsönszerződés erősen spekulatív jellege);

- nem tárja fel a devizaárfolyam-kockázatra vonatkozó felvilágosítás azokat a pénzügyi, tőkepiaci vagy egyéb műveleteket, eseményeket, illetve folyamatokat, amelyek a devizaárfolyam-kockázat alapjául szolgálnak, avagy a forintárfolyam adott valutához viszonyított romlását előidéz, illetve előidézhetik;

- a pénzügyi legkésőbb a kölcsönszerződés megkötésével egyidejűleg nem adja át az adósnak a törlesztési tervet, vagyis az adós a pénzügyi felróható okból sem a szerződéskötés előtt, sem a szerződéskötéskor nincs abban a helyzetben, hogy a kölcsönszerződéssel kapcsolatos (kiindulási) pénzügyi kötelezettségeit (terheit), illetve ezek esetleges növekedését felmérje és ennek alapján a fennálló kockázati körülmények, összefüggések és lehetséges kihatások kellő mélységű és részletességű, érdemi mérlegelést követően megfontolt döntést hozzon a szerződés aláírására nézve;

- nincs meghatározva az, hogy a devizaalapú kölcsönt milyen (mely bank által jegyzett vételi, közép- vagy eladási) árfolyamon váltják át állítólagosan forintra.

Ha elfogadjuk azt, hogy a devizaalapú kölcsönszerződésnél a fő szolgáltatás körébe tartozik az árfolyamkockázat, vagyis e rendelkezés nem pusztán lényeges, hanem a leglényegesebb szerződéses rendelkezés, az árfolyam-kockázati tájékoztató nem rejthető el a fogyasztó által állítólagosan ismert, de a fogyasztói szinten terjedelménél és szerkezeténél fogva gyakorlatilag feldolgozhatatlan és ezért értelmezhetetlen üzletszabályzatban vagy ÁSZF-ben, hanem a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló, 2013. évi CCXXXVII. törvény (Hpt.) 271. §

(4) bekezdésének megfelelően feltűnő és hangsúlyos módon (nem kis betűvel, lábjegyzetben vagy az ÁSZF-re/üzletszabályzatra való utalással) be kell építeni a fogyasztó által ténylegesen aláírt szerződéses szövegbe is. Nagyon fontos, hogy a pénzügyi kölcsönszerződéseknek egyedileg megtárgyalt feltétel – annak okirati elhelyezésétől függetlenül – csakis a kölcsönzött összeg, a visszafizetési határidő, a törlesztési ütemterv, az esetleges fedezet lehet. A pénzügyi által érvényesített kamat, díjak és költségek, illetve az ezeket összegző THM nyilvánvalóan nem egyedileg megtárgyalt feltétel, mert ezekre a fogyasztónak ráhatása soha nincs.

Egyedileg megtárgyalt szerződéses feltételek

A fentiek tükrében rendkívül érdekes az egyik takarékszövetkezet által a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló, 2014. évi XXXVIII. törvény (továbbiakban: devizahiteles-törvény) 6. alcíme alatt szabályozott – a fogyasztóra hátrányos egyoldalú szerződésmódosításokat megengedő általános szerződési feltételek vagy egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltételek tisztességtelenségét megállapító törvényi vélelem megdöntése iránt a magyar állam mint alperes ellen indítandó – perben alkalmazott és a szakmai közvéleményben nagy vihart kavarázó stratégia. E takarékszövetkezet ugyanis – a híradások szerint a magyar állam jogi képviselője által nem vitatottan – azt állította a per tárgyalásán, hogy az állományában szereplő mindösszesen száz kölcsönszerződés megkötése során az egyoldalú szerződésmódosításokat lehetővé tévő szerződéses feltételeket a fogyasztókkal minden esetben egyedileg megtárgyalta. A takarékszövetkezet nyilvánvalóan azzal a céllal tette e nyilatkozatát, hogy az egyoldalú szerződésmódosítások kapcsán a devizahiteles-törvényben előírt elszámolási, illetve esetlegesen visszafizetési kötelezettségének ne kelljen eleget tennie.

Álláspontom szerint azonban a takarékszövetkezet e célját az alperesi vitás hiányában sem érthette el az alábbiak miatt:

- Amennyiben valóban helytálló volna a takarékszövetkezet ezen állítása, úgy a tárgyi per megindítása szükségtelen lett volna, sőt az a törvény erejénél fogva kizárt, vagyis önmagában a perindítás ténye is kétségbe vonja az adott nyilatkozat valóságtartalmát.
- Figyelemmel a pernek a törvény által szigorúan meghatározott tárgyára, az állítólagosan egyedileg megtárgyalt szerződéses feltételekre vonatkozóan tett nyilatkozatok nem tartoznak a per tárgyához, így azok jogi hatállyal sem bírnak.
- Mivel a magyar állam jogi képviselőinek ügyvédi meghatalmazása vélhetően csakis a per tárgyára szorítkozott, az alperesi ügyvéd az e körben tett – érdemi, azaz nem vitató – nyilatkozatával úgy a törvényszék, mint a felperes számára is nyilvánvalóan túllépte ügyvédi meghatalmazása kereteit, így a nem vitatás hatálytalan.
- A takarékszövetkezetnek igazolnia kellett volna azt, hogy devizahiteles-törvény 5-6. §-ának megfelelően a perbeli állításával összhangban álló nyilatkozatot tett a Magyar Nemzeti Bank felé, vagyis az MNB-vel is közölte azt, hogy az egyoldalú szerződésmódosításokat lehetővé tévő szerződéses feltételeket a fogyasztókkal minden esetben egyedileg megtárgyalta. Az egyezés esetleges hiánya ugyancsak kétségbe vonja a takarékszövetkezeti kijelentés valóságát.

Ha a fenti körülmények és kételyek, valamint az 1952. évi III. törvény (Pp.) 163. § (2) bekezdése ellenére a törvényszék valóban tekintette a felperesi nyilatkozatot, és ezt, ítélezésének alapjául elfogadva, beépítette az ítélet indoklásába, úgy a pernyertes magyar államnak fellebbezni kell az ítélet indoklása ellen, hiszen az esetlegesen jogerőre emelkedő elsőfokú ítélet ilyen szövegezéssel alapul szolgálhat arra, hogy a takarékszövetkezet elszámolási és visszafizetési kötelezettségét a fogyasztók felé – úgymond jóhiszeműen – ne teljesítse. A fent taglalt helyzet akkor válhat tényleges problémává, ha több – pert nem indító – pénzügyintézet is ugyanezen az alapon fogja mellőzni vagy megtagadni a fogyasztók felé való elszámolást és visszatérítést. Ennek elkerülése végett szükség lehet jogalkotói beavatkozásra

például annak törvénybe iktatásával, hogy csak azon szerződéses feltételek minősülnek egyedileg megtárgyaltaknak, amiknek e minőségét a fogyasztó legalább teljes bizonyító erejű magánokiratban (akár utólag is) kifejezetten megerősíti.

A devizaforrás mint conditio sine qua non

De akkor sincs veszve semmi, ha a Kúria, illetve a jogalkotó ragaszkodik ahhoz, hogy az árfolyamkockázat fő szolgáltatásnak tekintendő, mivel ez esetben vizsgálendő az, hogy a devizaalapú kölcsönzéshez kötött, fő szolgáltatásnak minősített árfolyamkockázat ténylegesen fennáll-e (valóban van-e ilyen fő szolgáltatás), azaz a pénzügyintézet ténylegesen igénybe vette (vásárolt-e) annyi devizát, amennyit az ún. vételi árfolyamon átváltva, forintban fizetett ki a kölcsönvevőnek akként, hogy ezen összeg a magasabb eladási (újabb keletű műszóval vagy inkább „fedőnévvel” törlesztési) árfolyamon fizetendő vissza.

Egyszerű példával megvilágítva, ha az adós 1000 CHF-et vesz fel kölcsönként, akkor a pénzügyintézet 250 HUF/CHF átváltási árfolyamot alkalmazva 250 000 Ft-ot fizet ki az ügyfélnek azzal, hogy az ügyfél a kapott kölcsönt 5-10%-kal magasabb, tételezzük fel, 270 HUF/CHF árfolyamon, vagyis 270 000 Ft-ban köteles visszafizetni. Ez a pénzügyintézet hasznát gyarapító, ún. árfolyamrést előidéző pénzügyi művelet (devizaváltás) pedig szükségképpen feltételezi azt, hogy a pénzügyintézet devizát szerzett be, hiszen csak létező devizát lehet átváltani, mivel nem létező deviza más pénznemre való átváltása értelemszerűen nem lehetséges. Attól, hogy az árfolyamrés alkalmazását úgy a jogegységi határozat, mint a jogegységi határozat által meghatározott joggyakorlatot jogszabályba foglaló devizahiteles-törvény tisztességtelennek és ebből fakadóan érvénytelennek nyilvánította azon az alapon, hogy a pénzügyintézet nem nyújtott ezáltal a fogyasztó számára értékelhető szolgáltatást, természetesen nem következik az, hogy egy valós devizaalapú kölcsön esetében e művelet nem történt volna meg, illetőleg nem kellett volna megtörténnie, vagyis a devizabeszerezés és forintra váltás a devizaalapú kölcsönzés mellőzhetetlen előfeltétele (*conditio sine qua non-ja*) volt és marad is.

Az árfolyamrés, vagyis az eladási és vételi árfolyam 5-10%-os különbözete is a pénzügyintézeti nyereszkesedést példázza, hiszen ha az egyszerű pénzváltók képesek 1-2%-os árfolyamrés mellett is rentábilisan működni, akkor a pénzügyintézetek által meghatározott 5-10% árfolyamrés indokolatlanul és eltúlzottan nagy, és mint ilyen tisztességtelen. Ez egyúttal a devizaalapú kölcsönzés fiktív jellegére is utal, ugyanis kizárható az, hogy a pénzügyi ügyleteket nagy tételben lebonyolító pénzügyintézetek olyan magas áron szereztek volna be devizát, mint ami az általuk használt árfolyamrés irreális mértékét alátámasztaná.

A közvetlen bizonyítás (statisztikai) módszertana és eredménye

A deviza igénybevételét természetesen nem egyedileg, hanem statisztikailag kell igazolnia a pénzügyintézetnek, vagyis – ésszerű, azaz legfeljebb néhány százalékos hibahatár megengedése mellett – akkor tekinthető bizonyítottnak a forintra váltandó deviza rendelkezésre állása, ha az adott évben a pénzügyintézet a forintban kihelyezettnek összkölcsönnek megfelelő összegben szerzett be devizát, és a folyósítás végett ezt a devizát a kölcsönszerződésekben megadott (általa jegyzett) árfolyamon váltotta át forintra. Ez nem ellentétes egyébként a Kúria 6/2013 PJE számú jogegységi határozatával, hiszen e jogegységi határozat egyrészt elismeri, hogy a devizaalapú kölcsön mögött szükségképpen állnia kell devizaforrásnak, másrészt csak a konkrét kölcsönszerződések tekintetében tekinti lehetetlennek a devizaforrás meglétének bizonyítását, vagyis a fent írt statisztikai bizonyítás lehetőségét nem zárja ki, illetve a Pp. 163. § (3) bekezdése alapján nem is zárhatja ki, hiszen a devizaforrás megléte nem minősül köztudomású ténynek pusztán azon az alapon, hogy a devizaforrás fennállását a 6/2013 PJE számú jogegységi határozatban hivatkozott közjogi szabályok kötelezővé teszik. Másként fogalmazva; attól, hogy a közjogi szabályok előírják a devizaforrás meglétét a devizakölcsönök esetében, még nem biztos, hogy a devizaalapú vagy devizában nyilvántartott kölcsönnek nevezett termékek e devizaforrással valóban rendelkeznek, hiszen attól még nyilvánvalóan nem szü-

nik meg a fogyasztó megtévesztése és megkárosítása, hogy azt a törvény tiltja.

A közelmúltban dr. Gergely Tamás és dr. Török Tamás ügyvéd kollégák azzal a kérelemmel fordultak az MNB-hez mint pénzügyi felügyeleti szervhez, hogy a devizaalapú kölcsönt nyújtó pénzintézeteknél folytasson le témavizsgálatot arra nézve, hogy a devizaalapú kölcsönök mögött forrásként ténylegesen rendelkezésre állt-e, illetve beszerzésre került-e a megfelelő mennyiségű deviza. Az MNB – a vizsgálat lefolytatásától elzárkózva, illetve érdemi információ közreadását mellőzve – kitérő választ adott a kérelemre, azaz sem pró, sem kontra nem foglalt állást a devizaforrások meglétéről, ezért a devizaforrás igénybevétele továbbra sem igazolódott (lásd. Pesti Ügyvéd, 2014/5., illetve 2014/9. számát). Ez is amellet szól tehát, hogy e lényeges körülmény tekintetében helye van a perbeli bizonyításnak.

Ha a deviza igénybevétele a pénzintézet részéről akár perben, akár más hatósági eljárásban nem igazolódik, úgy a formálisan devizaalapú kölcsönnek nevezett pénzügyi termék valójában tisztán forintalapú kölcsön, amelynek esetében a devi-

zaárfolyam-kockázat lehetősége, illetve e nem létező kockázatnak az ügyfélre történő áthárítása fogalmilag kizárt, s mint ilyen, értelemszerűen jogellenes és egyben tisztességtelen, fogyasztóvédelmi jogszabályokba ütköző piaci gyakorlatnak minősül.

A bizonyítás vélt akadályai

A deviza forrása és beszerzése körében a pénzintézetek előszeretettel hivatkoznak üzleti és/vagy banktitokra, azonban – a pénzintézetek és a fogyasztó között fennálló erőkülönbség, szerződéses aszimmetria lehetőség szerinti kiküszöbölése végett, ezen belül különösen a fogyasztói jogok tényleges és hatékony gyakorolhatósága érdekében – olyan körülményekre nézve, amelyből eredően a kockázatokat vagy egyéb hátrányos jogkövetkezményeket a pénzintézet részben vagy egészben a fogyasztóra hárítja, nincs helye ilyen hivatkozásnak. Amennyiben a pénzintézet mégis megmakacsolná magát, a szükséges adatszolgáltatás beszerezhető az MNB megkeresése útján, amely nemcsak mint a „bankok bankja”, melynél állítólag forint-

ra váltották a pénzintézetek általuk beszerzett mérhetetlen mennyiségű devizát, hanem mint a PSZÁF jogutódja is rendelkezik a szükséges adatokkal.

A fentiek szerint tehát nincs elzárva a pénzintézet annak bizonyításától, hogy valóban beszerezte és forintra váltotta a szükséges devizamennyiséget, azonban – miként az alábbi okfejtésből látni fogjuk – ennek valószínűsége rendkívül csekély, hiszen amennyiben tényleg így történt volna, úgy, kis túlzással, az MNB-nél több CHF és EUR halmozódott volna fel, mint magánál a Svájci Nemzeti Banknál, illetve az európai jegybanknál.

Indítékok és közvetett bizonyítékok

A 2008-as világméretű pénzügyi válság kirobbanását megelőző években, de különösen közvetlenül a válság előtt a pénzintézetek minden létező eszközzel arra törekedtek, hogy a fogyasztóknak devizaalapú kölcsönöket nyújtsanak, és e célt akként tudták elérni, hogy a forintkölcsönök kamatait, egyéb díjait és költségeit (egyszóval a THM-et) jóval magasabb szinten tartották, mint a devizaalapú kölcsönök ha-

Forming

INTERNATIONAL

OFFSHORE CÉGEK

- alapításának közvetítése
- ingyenes tájékoztatók, konzultációk

1088 Budapest Rákóczi út 27/A. III.em.1.
tel: 266-0054 fax: 266-5351
E-mail: info@forming.hu
www.forming.hu

LAVECO LTD.

The Company Maker since 1991

- **Offshore cégalapítás**
1 nap alatt
- **Bankszámlanyitás**
a világ számos országában
- **Ingyenes konzultáció**
- **Átlátható árak**
rejtett költségek nélkül
- **Professzionális szolgáltatás**
22 éve

www.laveco.com

1092 Budapest,
Ráday u. 33/a
+361-456-7200
hungary@laveco.com

sonló mutatóit, sőt a devizaalapú kölcsönök felvételét különböző bónuszokkal, illetve kedvezményekkel is ösztönözték (pl. az első 12 hónapra elengedik a törlesztőrészlet bizonyos százalékát). A szerződéskötés idején mérhető kisebb haszonlehetőség, valamint a forintkölcsönöknél hiányzó árfolyamkockázat ellenére tehát szinte az összes pénzügyi intézet abban volt érdekelt, hogy – reális alternatívaként szolgáló forintkölcsönök kínálatát mellőzve – mindenáron devizaalapú kölcsönt folyósítsa az ügyfeleknek.

Mivel a pénzügyi intézet elsődlegesen a betétesek biztonsága végett köteles prudens, vagyis lehetőség szerint kockázatkerülő, illetve –méréselő gazdálkodást folytatni, a devizaalapú kölcsönök tömeges kihelyezése csakis akkor volt lehetséges és vállalható, ha az árfolyam-különbözetként beszélt többletbevitel valójában nem a pénzügyi intézet veszteségét fedezi, hanem – deviza igénybevétele, azaz tényleges kockázat, illetve veszteség hiányában – e többlet-adósságszolgálat a pénzügyi intézet oldalán tiszta nyereségként jelenik meg úgy, hogy a fiktív kockázatra hivatkozva, a pénzügyi intézet ezen extra bevétel után még adót sem fizet. Az adófizetés elmaradása kiválóan megfigyelhető a jelentős összegű devizakölcsönt nyújtó bankok esetében a 180 HUF/CHF illetve 250 HUF/EUR árfolyamon rögzített végtörlesztések után, mikor is – az elhúzódó pénzügyi és gazdasági válság dacára korábban kimagasló adózás előtti eredményeket elérő pénzügyi intézetek – hirtelen óriási veszteségeket mutatnak ki nyilvánvalóan azon a jog-, illetve tényalapon, hogy a rögzített árfolyam és a mindenkor jegyzett irányadó árfolyam közti különbség a pénzügyi intézet oldalán, legalábbis az üzleti tervek szintjén, negatívumot keletkeztet. E fiktív veszteség kizárólag a (hosszú távú) üzleti tervekben érhető tetten, tudniillik a végtörlesztés miatt a pénzügyi intézetek tényleges bevétele sokszorosan meghaladta az adott évre vonatkozó előirányzatokat. Ebből pedig az következik, hogy a pénzügyi intézetek nem írhatták volna le azonnali veszteségként a teljes árfolyam-különbözetet, mert az állítólagos negatívum – a mindenkor devizaárfolyamoktól függően – az adott kölcsönök futamidejére a törlesztési tervnek megfelelően oszlik el, amihez a veszteségleírásnak is igazodnia kell. A pénzügyi intézetek azonban

azonnal leírták a teljes árfolyam-különbözetet, annak ellenére hogy a végtörlesztési árfolyamon való törlesztés a pénzügyi intézetnek az állítólagos árfolyamkockázat fennállása esetén is nyereséget termel akkor, ha a futamidő során a mindenkori CHF-, illetve EUR-árfolyam a végtörlesztési árfolyam alá esik.

Saját téves logikájukból eredően a pénzügyi intézetek az ügyfelek által folyamatosan teljesített árfolyam-különbözet után sem fizetnek adót, noha a Hpt. 6. § (1) bekezdés 52. pontja szerint a kamat magában foglalja a kockázatokat is, vagyis az árfolyamkockázat után fizetendő árfolyam-különbözetet a kamat részévé kell tenni, amely ilyen módon természetesen adóköteles bevételnek minősül.

Jogviták nemzetközi bírói fórumok előtt

A fent elemzett pénzügyi intézeti magatartásnak nem pusztán hazai adójogi, illetve költségvetési kihatásai, hanem a magyar államra nézve súlyos nemzetközi jogi következményei lehetnek, amennyiben a magyar adóhatóság tudomásul veszi a pénzügyi intézetek fenti gyakorlatát, azaz (hallgatólagosan) valósan fogadja el a fiktív kockázatból fakadó fiktív veszteséget. Ugyanis a túlnyomóan nem magyar tulajdonban álló pénzügyi intézetek külföldi anyavállalatai, illetve részvényesei a Magyarország és az adott állam (pl. Németország, Belgium vagy Franciaország) között létrejött, a beruházások kölcsönös védelméről szóló kétoldalú nemzetközi egyezményekben a jogviták eldöntésére kikötött (nemzetközi) választott bíróságok és/vagy európai uniós jogi fórumok előtt a magyar adóhatóság passzivitását annak bizonyítására használhatják fel, hogy az általuk kimutatott veszteséget ténylegesen elszenvették. (Az OTP-csoport már hivatalosan is jelezte, hogy pervesztésege esetén nemzetközi jogi fórumokhoz fordul, tehát a nemzetközi jogviták megindítása a belföldi perek lezárultát követően gyakorlatilag tényként kezelendő.)

A magyar kormány egyébként más oldalról, vagyis az árfolyamrész és az egyoldalú szerződésmódosítások tisztességtelensége körében felkészült a nemzetközi jogviták lehetőségére, hiszen a devizahiteles-tv. csak a jogegységi határozat által rögzített, de más korábbi – magyar és európai uniós – jogszabályokból egyébként

is levezethető joggyakorlatot foglalja egy újabb, összegző jogszabályba, vagyis nem ellentétes a visszaható hatályú és az érintetteknek nézve hátrányos jogalkotás fő szabályként élő tilalmával. Ha azonban a nemzetközi jogi fórum mégis visszaható hatályú jogalkotásnak tekintené a devizahiteles-tv. egyes rendelkezéseit, akkor a magyar állam a visszaható hatályú jogalkotást kivételesen megengedő és a pénzügyi intézetek által sem alkotmányossági, sem más szempontból soha nem kifogásolt Ptk. 226. § (2) bekezdésére alappal hivatkozhat. Ezt a fajta jogalkotást társadalmilag is számottevő léptékben eddig egy ízben, méghozzá az akkor már külföldi többségi tulajdonban, de legalábbis a privatizáció küszöbén álló OTP javára alkalmazták annak lehetővé tétele érdekében, hogy az OTP a rendszerváltás előtt folyósított, alacsony kamatozású kölcsönök kamatát, illetve költségeit a rendszerváltás után elszabaduló pénzromlás üteméhez igazíthassa.

Az viszont egyértelműen rontja a magyar állam pozícióit a jövőbeni nemzetközi jogvitákban, hogy a PSZÁF sem pénzügyi felügyeleti-ellenőrzési (fogyasztóvédelmi) hatósági jogkörében, sem a közérdekű keresetek indításával nem lépett fel a devizahiteles-törvény által tisztességtelenné minősített árfolyamrész, valamint a tisztességtelenné vélelmezett egyoldalú szerződésmódosítások, illetve az ezeket lehetővé tévő ÁSZF-ek ellen, noha a PSZÁF-nak a felügyeleti-ellenőrzési feladatok ellátása törvényi kötelezettsége volt, illetve a közérdekű keresetek előterjesztése a nemzetközi jog által is elismert hatékony jogi eszközként módjában állt. Megjegyzendő, hogy az MNB monetáris politikája is kedvezett a devizaalapú kölcsönök kihelyezésének, ugyanis – a forintalapú kölcsönöket drágává, tehát versenyképtelenné téve – az MNB éveken át tartó, folyamatos és hatalmas költségigényű pénzügyi intervenció útján mesterségesen alacsonyan tartotta a HUF/CHF- és HUF/EUR-árfolyamot, továbbá ugyanakkor óriási pénzügyi és nemzetgazdasági áldozatok árán magas szinten jegyezte a jegybanksi alapkapmatot. E két utóbbi körülmény pró és kontra is felhasználható a nemzetközi jogi fórumok előtt.

A magyar állam arra hivatkozhat, hogy az MNB mint a kormánytól törvény erejé-

nél fogva független, vagyis úgy de jure, mint de facto nem a kormány által irányított szerv jogcselekményei nem tudhatók be a magyar államnak, vagyis ezekért a magyar állam nem felel. Ha ezt az okfejtést nem fogadná el a nemzetközi bírói tanács, a magyar állam azzal érvelhet, hogy a monetáris politika meghatározása minden állam szuverén belügye, ami a körülményektől függően folytonosan változhat, illetve változik, vagyis ennek állandóságára és változatlanóságára nem lehet prudens hitelezési gyakorlatot építeni, tehát egy adott monetáris politika nem menti fel a pénzügyet az alól, hogy lehetőleg megelőző intézkedésekkel (preventív műveletekkel) a hitelezési kockázatot kiküszöbölje, de legalább mérsékelje. A felperes pénzügyet ezzel szemben arra hivatkozhat, hogy hitelezési gyakorlatukat egy sokéves monetáris politikára alapították, vagyis jóhiszeműen és a magyar államban bízva jártak el akkor, mikor az árfolyamkockázattal érdemben nem számoltak, vagyis a kölcsönvevők hitelképességét csak a szerződéskötési árfolyamon vizsgálták, azaz a hitelképesség szempontjából figyelmen kívül hagyták az árfolyamkockázatot, és mind belföldi, mind nemzetközi jogi kötelezettségeik ellenére nem hajtottak végre az árfolyamkockázatot kiküszöbölő derivatív (származtatott) pénzügyi ügyleteket. Megjegyzem, hogy a hitelbírálatok e hiányosságát a devizaalapú kölcsönzés, illetve az árfolyamkockázat áthárításának tisztességtelensége és elszámolás iránti belföldi perekben a fogyasztók is a maguk javára fordíthatják, hiszen a hitelbírálat nemcsak a pénzügyet, hanem egyúttal az ügyfelek érdekében is történik, hiszen a megfelelő, tehát az árfolyamkockázatot is számításba vevő hitelbírálat megelõzhetõ az, hogy a fogyasztó a pénzügyi teherbíró képességét meghaladóan adósodjon el.

Az árfolyamkockázat kiküszöbölése

Feltéve, de nem megengedve, hogy ténylegesen lett volna árfolyamkockázat abból eredően, hogy a kihelyezett kölcsön és annak fedezete eltérő devizában áll fenn, ezen árfolyamkockázatot a fogyasztóra való tisztességtelen áthárítás helyett a jelzálog-hitelintézetéről és a jelzáloglevélről szóló, 1997. évi XXX. törvény 14. § (5) bekezdése alapján a pénzügyet is lett

volna ún. származtatott (derivatív) ügyletek megkötésével kiküszöbölni, vagyis teljes mértékben megszüntetni. E jogszabályhely – a prudens gazdálkodás követelményére tekintettel, illetve ennek megfelelő jogi párhuzam (analógia) alkalmazásával – nemcsak a forintban meghatározott értékű ingatlan fedezett jelzáloghitelek esetében irányadó, hanem akkor is, ha konkrétan lekötött fedezet nincs, azonban a hitelbírálat során megállapításra kerül az, hogy az adós magyar forintban szerzi a törlesztéshez szükséges jövedelmét.

A fentiekből levonható az, hogy a pénzügyet, saját állításaikkal ellentétben, nincsenek kiszolgáltatva a pénz-, illetve tőkepiaci folyamatoknak, tehát azokat képesek előre jelezni, kivédeni és befolyásolni azzal, hogy ennek szabályrendszerét a Hpt. 108. § (5) bekezdése értelmében a pénzügyet köteles írásos eljárásrendekbe és szabályzatokba foglalni. Mindez azt is jelenti, hogy a kölcsönfelvétel sem a pénzügyet, sem pedig a fogyasztó szempontjából nem lehet aleatórikus, azaz felelősségkorlátozásra, illetve felelősség kizárásra alapot adó (szerencse) szerződés, különös tekintettel arra, hogy a devizaalapú kölcsönök nem pénzügyi befektetések (az ügyfél a kölcsön felvételével nem pénzügyi hasznot kíván pl. árfolyamnyereség révén elérni, hanem ingatlant, tartós fogyasztási cikket akar venni, vagy esetleg a szabad felhasználású kölcsönökből személyes, pénzügyi hasznot nem hajtó célokat finanszírozni), tehát a befektetési alaptól eltérően a fogyasztó vonatkozásában a jelentős mérvű kiszámíthatatlanság és kockázat a devizaalapú kölcsönöktől idegen, és ezért velük összeegyeztethetetlen.

Az elszámolás

Amennyiben a bíróság – (1) a devizaforrás hiánya, (2) az árfolyamkockázati tájékoztatás elmaradása vagy hibás, hiányos volta, illetve esetlegesen (3) az árfolyamkockázat mérséklésének vagy kiküszöbölésének elmaradása miatt – jogerősen megállapítja a kölcsönszerződés devizaalapú nyilvántartáshoz és devizaárfolyamkockázathoz kapcsolódó rendelkezéseinek tisztességtelenségét és érvénytelenségét, úgy e szerződéses rendelkezések joghatás kiváltására alkalmatlanoknak minősülnek, ezek alapján pedig a fogyasztó fizetés teljesítésére

nem kötelezhető. Ennek megfelelően a pénzügyetnek olyan elszámolást kell készítenie, amely a kölcsönszerződés devizaalapú nyilvántartáshoz és devizaárfolyamkockázathoz kapcsolódó rendelkezéseivel összefüggésben az ügyféllel szemben semminemű szerződéses (fizetési) kötelezettséget nem tartalmaz.

Fikció és valóság

Felvetődik az allegorikus kérdés, hogy van-e olyan gyümölcsle, amely még nyomokban sem tartalmaz gyümölcsöt. A válasz – a vegyipar nagyobb dicsőségére – feltehetően igen, azonban ezt az italt – fogyasztóvédelmi okokból, vagyis a fogyasztó megtévesztését elkerülendő – bizonyosan nem lehet gyümölcslenek nevezni. Ha viszont a gyümölcsöt nem tartalmazó italt ennek ellenére, a fogyasztóvédelmi hatóság teljes némasága és télenysége mellett gyümölcslenek hívja a gyártót, illetve a forgalmazót, akkor nem szabad meglepődni azon, hogy a fogyasztó számon kéri a megígért, de hiányzó gyümölcsstartalmat, és a jogviták eldöntése végett akár tömegesen a bírósághoz fordul, mert nem kívánja megfizetni, illetve vissza akarja követelni a nem létező (fikatív) gyümölcs árát.

Mi ügyvédek egyszerre vagyunk (botcsinálta) bölcsészek, természettudósok és matematikusok úgy, hogy olykor – legalábbis nagy vonalakban, és ha minden kötél szakad – különbséget kell tennünk a három dimenzióban mozgó euklideszi, illetve a relativitáselméletet, vagyis a negyedik dimenziót megalapozó Bolyai-féle geometria között is. De a virtuális és kozmikus képzetek, illetve a tőzsedei illuzionisták korában egy dologról ne feledkezzünk el: az általunk nap mint nap használt joganyag túlnyomórészt abból a Római Birodalomból ered, ahol légvárak helyett utakat és amfiteátrumokat építettek, s ahol a hidak nemcsak elméletben vagy makettként, hanem ténylegesen is átíveltek a folyók s a szurdokvölgyek fölött. A végkövetkeztetés ebből kifolyólag az, hogy a devizahitelek ügye sem egy elképzelt közgazdasági térben, hanem egzakt jogi eszközökkel bizonyítható ténybeli alapon, a jelen emberi és társadalmi valóságában fog eldőlni, amit a gondviselés védőszárnyai alatt jelentős mértékben mi magunk alakítunk. ■